

Ülevaade Eesti idapiiri väljaehitamise ettevalmistamisest

Riigikontrolör Janar Holm, auditijuht Meelis Peerna

3. juuni 2019
Riigikogu

Mida me ülevaate tegemisel uurisime?

Riigikontroll uuris,

- millise eesmärgi ja kriteeriumid olid seadnud piiri väljaehitamiseks Vabariigi Valitsus, Siseministeerium ja Politsei- ja Piirivalveamet;
- milliseid alternatiivlahendusi oli kaalutud ning milliste argumentidega põhjendatud valitud lahendust;
- millised on idapiiri väljaehitamise ja ülalpidamisega seotud riskid ning nende maandamise meetmed;
- kuidas idapiiriprojekt suhestub suurprojektide mõistliku ettevalmistamise ja elluviimise praktikaga.

Mida me ülevaate tegemisel ei uurinud?

Riigikontroll **ei väljendanud** ülevaates seiskohta järgmises:

- milline piiri valvamise viis või lahendus on Eesti jaoks õige, kas elektrooniline või inimestega valvamine jms;
- millised osad või detailid idapiiri väljaehitamise projektis on vajalikud või mittevajalikud;
- milline on idapiiri väljaehitamise riskide väljaselgitamise kvaliteet ja nende riskide maandamise meetmete rakendatavus.

Idapiiri väljaehitamine arvudes:

- investeerimisvajadus: ca 250,3 miljonit eurot (2015–2026);
- praegusele idapiiri valvamise kulule lisanduvad pärast idapiiri väljaehitamist järk-järgult täiendavad hooldus- ja ülalpidamiskulud, mis on aastani 2026 kokku ca 70 miljonit eurot;
- aastatel 2015–2017 kasutati idapiiri väljaehitamise ettevalmistamiseks 15,6 miljonit, 2018. aasta eelarve 8 miljonit (sh katselõigu ehitamine);
- 2027. aastast edasi on täiendavad hooldus- ja ülalpidamiskulud Politsei- ja Piirivalveameti hinnangul 15–16 miljonit eurot aastas;
- Politsei- ja Piirivalveameti eelarve kokku oli 2018. aastal 220 miljonit eurot.

Idapiiri väljaehitamise eelarve 30.11.2018 seisuga kuni aastani 2026

NB! 2015-2017 tehtud kulud lisanduvad sellele summale. Kuna kogu projekti ajakava on nihkunud, siis osa kulusid planeeritud 320 miljonist eurost jäävad aastateks 2027 ja sellest edasi.

Kululiik	Kokku maksumus (miljonit eurot)
Ekspertiis	0,178
Muud investeeringud	1,050
Ehituse järelevalve	2,400
Infosüsteem KILP	13,328
Tegevuskulu	42,137
Seiresüsteemid jms	73,675
Taristu	159,325
KOKKU	292,093

Riigikontrolli tähelepanekud

Kas idapiiri valmimine võib venida ja kallineda?

- Sisulisi alternatiivseid idapiiri väljaehitamise lahendusi välja ei töötatud, mistõttu ei ole võimalik võrdlevalt hinnata rajatava idapiiri lahenduse optimaalsust.
- Idapiiri väljaehitamisel on mitmeid riske, mille realiseerumise korral võivad suureneda ehitamise kestus ja maksumus.
- Politsei- ja Piirivalveametil pole veel lõplikku selgust, kui palju hakkab pärast idapiiritaristu valmimist idapiiri valvamine maksma. Selle kohta esitatud info on olnud vastuoluline.

Riigikontrolli tähelepanekud

Millega on põhjendatud valitud piirilahendust?

- Siseministeerium ning Politsei- ja Piirivalveamet on idapiiri väljaehitamise konkreetset lahendust valdavalt põhjendanud ebaseadusliku rände ja salakaubaveoga seotud ohtudega, mis ei ole aga nende endi ja teiste asjakohaste asutuste ohuhinnangute kohaselt piiripunktide vahelisel alal sagedased ega ulatusliku mõjuga.
 - Lisaks veel: toetada õhupiiri valvamist; vähendada ELi liikmesriigi kohustustega kaasnevaid kulusid (nt piirijuhtumite menetlemise korral); korrastada keskkonnaobjektid (piiriveekogud); lahendada piiräärse maa omandiga seotud küsimused; luua puuduv õiguslik regulatsioon; tagada Eestis viibivate NATO üksuste julgeolek jms.
- Valitsuskabinet kiitis 2015. aastal heaks idapiiri väljaehitamise lahenduse Politsei- ja Piirivalveameti esialgse maksumushinnangu põhjal.

Riigikontrolli tähelepanekud

Mis võis olla probleemide põhjuseks?

- Enne 2014. aasta septembrit ei olnud idapiiri väljaehitamine Vabariigi Valitsuse ega Siseministeeriumi jaoks prioriteet.
 - Aastatel 2010–2013 sisaldasid Siseministeeriumi valitsemisala arengukavad ning Politsei- ja Piirivalveameti iga-aastased tegevuskavad nii riigipiiri seadusest tulenevaid tegevusi (näiteks piiri märgistamine ja piiririba hooldamine) kui ka taristu arendamisega seotud tegevusi. Raha nende tegevuste täitmiseks aga ei leitud, ka seadusega ette nähtud ülesannete tarvis mitte.
 - 05.09.2014 idapiiril toimunud vahejuhtum tõi idapiiri väljaehitamise Vabariigi Valitsuse ja Siseministeeriumi poliitilisse fookusesse. 26.09.2014 algatas valitsus kiirkorras tegevused idapiiri hooldamiseks, märgistamiseks ja väljaehitamise ettevalmistamiseks (selleks eraldati ka raha). Valitsuskabinet kiitis projekti heaks 26.02.2015.